

สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี*

PROBLEMS AND PEDAGOGICAL APPROACHES IN TEACHING SOCIAL DANCE TO ENHANCE SYSTEMS THINKING SKILLS AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS

รัชชัย นุสญา, สาธิน ประจันบาน*, อนันต์ มลารัตน์

Tatchai Nussaya, Sathin Prachanban*, Anan Malarat

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: drsathin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับอาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาศจำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ไม่ได้บูรณาการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบควบคู่กับทักษะลีลาศอย่างชัดเจน เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งเน้นฝึกทักษะการเต้นโดยตรง ขาดการเชื่อมโยงกับการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กิจกรรมการเรียนการสอนขาดความหลากหลายและลำดับชั้นในการพัฒนาทักษะอย่างเป็นระบบ วิธีการสอนยังคงเน้นบรรยายและสาธิต ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลมุ่งเน้นทักษะการเต้นเป็นหลัก ไม่ครอบคลุมทักษะการคิดเชิงระบบ ด้านสื่อการสอนและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะเชิงระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสพัฒนาทักษะคิดเชิงระบบอย่างแท้จริง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม คือ การบูรณาการพัฒนาทักษะคิดเชิงระบบควบคู่กับฝึกทักษะลีลาศ โดยออกแบบกิจกรรมที่มีลำดับขั้นและเน้นการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการทำงานกลุ่ม การจำลองสถานการณ์ และแก้ไขปัญหาจริง พร้อมใช้สื่อการสอนหลากหลาย เช่น ภาพนิ่งและวิดีโอ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสม พร้อมการประเมินแบบมีส่วนร่วม เพื่อวัดประเมินทั้งทักษะเต้นและทักษะคิดเชิงระบบอย่างครบถ้วน ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, วิชาลีลาศ, การคิดเชิงระบบ

Abstract

This study aims to examine the problems and pedagogical approaches in teaching social dance to enhance systems thinking skills among undergraduate students. Semi-structured interviews were conducted with five social dance instructors and three experts in systems thinking, all purposively selected. The data were analyzed using an inductive approach. Findings revealed several primary issues, including a lack of clear integration between course objectives that target the development of systems thinking skills alongside social dance competencies. The course content predominantly focuses on direct dance skill training, with insufficient connections to analytical thinking and systematic problem-solving. Instructional activities lack diversity and a structured progression for skill development. Teaching methods are primarily lecture- and demonstration-based, lacking learner-centered approaches and effective collaborative group work. Assessment practices focus mainly on dance skills, neglecting a comprehensive evaluation of systems thinking abilities. Furthermore, teaching media and learning environments are inadequate to support the cultivation of systems thinking skills, thereby limiting learners' opportunities to develop these skills effectively. Recommended pedagogical strategies emphasize integrating the development of systems thinking skills with social dance practice by designing activities with clear sequencing and learner-centered approaches. These include promoting group work, scenario-based simulations, and real-world problem solving. Diverse instructional media, such as static images and videos, should be incorporated, alongside providing a safe and appropriate learning environment. Participatory assessment methods that evaluate both dance skills and systems thinking competencies comprehensively are encouraged to foster continuous and sustainable learning outcomes.

Keywords: Instructional Management, Social Dance Subject, Systems Thinking

บทนำ

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่สังคมเผชิญกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากทักษะดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจระบบ ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบหลายด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนทั้งในเชิงโครงสร้าง เวลา เงื่อนไข และผลกระทบ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาในภาพรวม เข้าใจสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง คาดการณ์ผลกระทบ และพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (Meadows, D. H., 2008) การคิดเชิงระบบจึงนับเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้และที่ช่วยเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 มาตรา 24 ได้กำหนดให้การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนากำลังคนและการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสูงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) แนวทางการพัฒนา

ทักษะการคิดเชิงระบบควรเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการสังเกต การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสะท้อนคิดอย่างมีระบบ (Kolb, D. A., 1984) กับจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบครูสมรรถนะสูง (Smart Teacher) พบว่า ครูเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดเชิงระบบซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และทักษะการคิดเชิงระบบยังเป็นองค์ประกอบหนึ่งของคุณลักษณะภาวะผู้นำและการเป็นครูสมรรถนะสูง (Smart Teacher) ต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับผลวิจัยที่มีการยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดครูสมรรถนะสูง (สรญา ทองธรรมมา, 2564) การคิดเชิงระบบต้องอาศัยรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตกผลึกทางปัญญา จากการศึกษางานวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างผู้เรียนให้สามารถตกผลึกทางปัญญาได้ต้องมีแบบแผนหรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการตกผลึกทางปัญญาของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยต้องมีการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบกันด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดประเด็นเนื้อหาย่อย 2) ขั้นนำมาสู่การปฏิบัติเรียนรู้ ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวางแผนการเรียน การดำเนินการศึกษาค้นคว้า 3) ขั้นร่วมมือบูรณาการผ่านขั้นตอนย่อย คือ การนำเสนอผลการเรียนรู้ การบูรณาการ การเขียนงานวิชาการ 4) ขั้นสร้างสรรค์ชิ้นงานผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวางแผนหาแนวทาง การสร้างชิ้นงาน และ 5) ขั้นทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การนำเสนอชิ้นงาน การประเมินผลการเรียนรู้ การสรุปผลการเรียนรู้ (อังสุรีย์ พันธุ์แก้ว, 2558)

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรียังคงเน้นที่การฝึกปฏิบัติด้านทักษะการเต้นเป็นหลัก โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในมิติอื่นที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน เนื่องจากอุปสรรคที่เกิดขึ้นทั้งในด้านครูผู้สอน ผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ สำหรับด้านครูผู้สอน พบว่าขาดความชำนาญทั้งในด้านทักษะการเต้นลีลาศและวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ขาดการใช้สื่อหรือวิธีการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนผู้เรียนเอง หลายคนยังขาดทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนลีลาศ อีกทั้งมีทัศนคติไม่ดีต่อรายวิชา ส่งผลให้ขาดความตั้งใจและความสนใจในการเรียนรู้ (สังวร จันทกร, 2564) ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้อย่างไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น พื้นที่เรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมหรือขาดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งหมดนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ในแต่ละบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560) และผู้เรียนไม่สามารถเห็นภาพรวมของเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาลีลาศได้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังขาดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ทำให้การเรียนรู้จำกัดอยู่เพียงแค่การเลียนแบบหรือทำตามเท่านั้น (มกราพันธุ์ จูฑะรสก, 2556) ทั้งที่แท้จริงแล้ว วิชาลีลาศสามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ สมาธิ วินัย และการเข้าสังคม (รังสฤษฎ์ บุญชลอ, 2551) โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนการเต้นลีลาศมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และความคิดสร้างสรรค์ที่เด่นชัดยิ่งขึ้น การเรียนรู้ในเนื้อหา เช่น ประวัติศาสตร์ มารยาท ดนตรี และการเต้นประกอบเพลง ยังช่วยส่งเสริมความสุนทรีย์ทางอารมณ์ พัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตและการทำงานในอนาคต (Wang, Y., 2024)

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบในศาสตร์แขนงต่าง ๆ พบว่า มีความหลากหลายทั้งด้านแบบแผนและขั้นตอนการสอน เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเรียนการสอนทางพลศึกษา พบว่า จุดร่วมกันของหลักการ คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผ่านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนโดยครูอาจารย์หรือผู้สอน หากรูปแบบการเรียนการสอนพลศึกษาสามารถปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์ตามสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมก็จะยิ่งทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น (น้ำฝน กระมล และคณะ, 2558) โดยเฉพาะวิชาลีลาศที่เน้นการเรียนการสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นผู้ปฏิบัติ และเรียนผ่านการจับคู่เต้นรำ วิธีการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจะเป็นการจำลองสถานการณ์และให้ผู้เรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยเริ่มตั้งแต่เดี่ยว เป็นคู่ เป็นกลุ่ม และมีการแลกเปลี่ยนผ่านกิจกรรมกลุ่ม ประกอบการฝึกประสบการณ์ด้านการฟังเพลง การกำหนดสถานการณ์สมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าการศึกษานวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนลีลาศให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดเชิงระบบที่เป็นทักษะการคิดขั้นสูง จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งยืนต่อผู้เรียนและเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของผู้สอนได้อย่างกว้างขวางต่อไป การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนลีลาศฯ จะมุ่งเน้นการพัฒนาโดยเริ่มจากการนำหลักการที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพและมีทักษะในการจัดการอย่างเหมาะสมผ่านการคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อสามารถอธิบายหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงจุด แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการสร้างเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินผลจะต้องประเมินตามสภาพจริงโดยผ่านการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัย ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงได้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์ (Synthesis Research) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน อาจารย์ผู้สอนต้องมีประสบการณ์สอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรีไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติ ส่วนผู้เชี่ยวชาญต้องมีผลงานหรือประสบการณ์ด้านการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบไม่น้อยกว่า 5 ปี และสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ ผลการสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการเรียนการสอนลีลาสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรีในรายวิชาลีลา ตัวแปรตาม คือ สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

แหล่งข้อมูล

ประกอบด้วย เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี รายละเอียดของรายวิชาในกลุ่มวิชาพลศึกษา โดยพิจารณาจาก มคอ.3 ของรายวิชาลีลา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนลีลา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนลีลา และความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนลีลา ในระดับปริญญาตรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสังเคราะห์เอกสาร (Document Synthesis) และ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ผู้ควบคุมปริญยานิพนธ์ โดยวิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาหลักสูตรรายวิชาศึกษาทั่วไปในกลุ่มวิชาพลศึกษา โดยพิจารณาจากเอกสาร มคอ.3 ของรายวิชาลีลาในระดับอุดมศึกษา และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนลีลาและการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ
2. การสังเคราะห์เอกสาร (Document Synthesis) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาที่เน้นการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบ

ขั้นตอนที่ 2: การรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

1. จัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลา และแนวทางการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ พร้อมทั้งดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
2. นำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ผู้ควบคุมปริญยานิพนธ์ และทดลองใช้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 คน และครูผู้สอนวิชาลีลา 1 คน เพื่อตรวจสอบ ความเป็นปรนัย (Objectivity) ความชัดเจนของถ้อยคำ และความครอบคลุมของเนื้อหาคำถาม จากผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน และสามารถกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์และความคิดเห็นได้อย่างลึกซึ้ง
3. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล โดยติดต่อประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเข้าร่วมการสัมภาษณ์

4. สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทการจัดการเรียนรู้ ประสบการณ์การสอน สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาลีลาศ

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางการเรียนการสอนวิชาลีลาศ เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาถอดความ แล้ววิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นใช้การวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อให้ได้ข้อสรุปทั่วไป พร้อมทั้งตรวจสอบความคงที่ของข้อมูล (Constant Comparison) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละราย เพื่อยืนยันความสอดคล้องของประเด็นที่ค้นพบ

2. สร้างแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบและออกแบบแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรีอย่างเหมาะสม ครอบคลุม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์จากการสังเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สามารถสรุปผลตามประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศระดับปริญญาตรี พบว่า มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติทักษะการเต้น และการประเมินผลด้านความสามารถทางกายเป็นหลัก ขาดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบของการเต้นในแต่ละจังหวะ การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทอื่น ๆ และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ทั้งที่ในความเป็นจริง วิชาลีลาศสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้งได้ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลีลาศ สามารถนับจังหวะ ฟังเพลง และปฏิบัติท่าทางต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งส่งเสริมแรงจูงใจและพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ โดยการเรียนการสอนควรคำนึงถึงผู้สอน ผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น การใช้คลิปวิดีโอประกอบการฝึก การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกัน ฝึกซ้อมร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านทักษะทางกายภาพและกระบวนการคิด โดยอาจใช้การนำเสนอผลงาน การประเมินตนเอง และการประเมินแบบกลุ่มประกอบกัน นอกจากนี้ สถานที่เรียนควรเอื้อต่อการฝึก เช่น ห้องกระจก พื้นเรียบ ไม่ลื่น มีเครื่องเสียงและอุปกรณ์ครบถ้วน รวมถึงควรสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดงานลีลาศ หรือการแข่งขัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และสามารถนำการคิดเชิงระบบไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย

2.1 ด้านวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอน พบว่า 1) ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทักษะการเต้นลีลาศอย่างเป็นระบบ สามารถเข้าใจและฝึกปฏิบัติท่าต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พร้อมกับพัฒนาความสามารถด้านการคิด

เชิงวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ชัดเจน เช่น การให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับทักษะลีลาศพื้นฐานในจังหวะต่าง ๆ รวมถึงฝึกการนับจังหวะอย่างถูกต้อง และสร้างแรงจูงใจด้วยการเชื่อมโยงประโยชน์ของลีลาศกับการพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ เป็นการพัฒนาทั้งด้านทักษะการเคลื่อนไหว สำหรับการเต้นลีลาศและกระบวนการคิดเชิงระบบควบคู่กันไป 2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ ด้านครูผู้สอนที่ควรมีความเข้าใจผู้เรียน มอบความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษา และจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสม พร้อมเป็นต้นแบบในการสาธิตท่าเต้นทั้งชายและหญิง ด้านวิธีการสอนควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการตั้งเป้าหมายส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ จัดกิจกรรมและใช้เทคนิคสื่อใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจ และให้ผู้เรียนนำไปฝึกฝนและสร้างผลงานได้จริง ด้านผู้เรียน ควรมีความรับผิดชอบ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถนำลีลาศไปใช้ในกิจกรรมออกกำลังกายได้ และ 3) ควรจัดจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานของมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ลีลาศอย่างถูกต้อง และพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2.2 ด้านเนื้อหาของรายวิชา พบว่า ควรกำหนดเนื้อหาของรายวิชาอย่างชัดเจนโดยเน้นจุดสำคัญที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ได้แก่ ความแตกต่างของจังหวะการเต้นลีลาศและลวดลายในแต่ละจังหวะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละกิจกรรมการเต้นในแต่ละจังหวะได้อย่างชัดเจน จังหวะที่ใช้สอนโดยทั่วไปในระดับปริญญาตรี ได้แก่ วอลซ์ แทงโก้ คิบบัน ชะชะซ่า บีกิน และตะลุง โดยแต่ละจังหวะควร ประกอบด้วย 3 - 4 ลวดลายพื้นฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจในโครงสร้างและรูปแบบของลีลาศแต่ละประเภทอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบควรดำเนินการอย่างหลากหลายและมีความเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จับคู่ลีลาศตามความสมัครใจและหมุนเวียนสลับคู่กันอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมทักษะการปรับตัวและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในบริบทที่หลากหลาย ทั้งนี้ การฝึกแยกตามองค์ประกอบของลีลาศควรเริ่มต้นด้วยการฝึกจับคู่ลีลาศอย่างถูกต้องและแม่นยำ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบท่าทางและโครงสร้างของแต่ละจังหวะอย่างละเอียดลออ จากนั้นจึงฝึกจัดทำท่าและการเคลื่อนไหวของร่างกายตามลวดลายของแต่ละจังหวะอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาความแม่นยำในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรฝึกลีลาศร่วมกับคู่เต้นรำในฟลอร์ลีลาศ โดยแบ่งกระบวนการฝึกออกเป็นขั้นตอน ได้แก่ การฝึกเดี่ยวแยกชาย - หญิงโดยไม่มีเพลง เพื่อเน้นการโฟกัสกับท่าทางและเทคนิคการเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง ก่อนนำไปฝึกเข้าคู่พร้อมเพลงจริงในสภาพแวดล้อมที่จำลองสถานการณ์จริงในการเต้น เพื่อสร้างความมั่นใจและความพร้อมของผู้เรียนในการแสดงอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการสอนเน้นการบรรยายและสาธิตจากผู้สอนที่เป็นต้นแบบทั้งชายและหญิง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับตัวอย่างที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งอธิบายเนื้อหาก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง กิจกรรมจัดแบ่งกลุ่มจับคู่ประมาณ 4 - 5 คู่ต่อกลุ่ม เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการฝึกปฏิบัติที่เข้มข้นและมีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบท่าเต้นและลวดลายตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้ศึกษาค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ เช่น ยูทูบ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบในมิติที่หลากหลาย การเรียนการสอนควรจัดในช่วงเวลา 1 - 2 จังหวะต่อ 2 สัปดาห์ โดยแต่ละสัปดาห์มีเวลาเรียน 3 ชั่วโมง และในช่วง 8 สัปดาห์แรก ควรให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ฝึกฝนครบทุกจังหวะที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ ควรแบ่งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการสำรวจและแลกเปลี่ยนความสามารถของเพื่อนร่วมชั้น โดยให้ผู้มีทักษะสูงช่วยสอนและสนับสนุนผู้เรียนที่ยังต้องพัฒนา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอย่างเข้มแข็ง การจำลองสถานการณ์จริง เช่น งานลีลาศ การแข่งขัน หรือการนำเสนอผลงาน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจในกระบวนการเรียนรู้ลีลาศอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรีอย่างครบถ้วน

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเรียนการสอนวิชาลีลาศถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การฝึกซ้อมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการวางแผน แก้ไขปัญหา และตัดสินใจผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์จริง ทั้งนี้ ควรมีกำหนดข้อตกลงร่วมในการฝึกปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม และกล้าสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองผ่านการประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อนร่วมกลุ่ม และการประเมินโดยผู้สอน ซึ่งควรดำเนินควบคู่กันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นการคิดอย่างมีระบบและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยคอยสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สอบถามความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ และให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์ อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ เช่น การเลือกเพลง การจับคู่เต้น การออกแบบท่าเต้น และการซักซ้อมร่วมกัน เพื่อนำทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์จริง เช่น งานลีลาศหรือการแสดงในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำทักษะพื้นฐานไปใช้ในสถานการณ์จริง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

2.5 ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียน พบว่า การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบ ควรกำหนดองค์ประกอบในการประเมินอย่างหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านจิตพิสัย พฤติกรรม และทักษะทางปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านจิตพิสัยควรประเมินจากความมุ่งมั่นในการเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม การช่วยเหลือเพื่อน และการบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล สำหรับด้านทักษะการคิดเชิงระบบควรใช้การประเมินตนเอง ประเมินเพื่อนร่วมกลุ่ม และการสะท้อนผลการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการวางแผน แก้ไขปัญหา และตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการสอบภาคปฏิบัติควรเน้นการประเมินความสามารถเป็นรายบุคคลถึงแม้จะเป็นการสอนเต้นเป็นคู่ ควรมีการให้คะแนนความถูกต้องในการปฏิบัติ โดยใช้การประเมินด้วยสายตาและการบันทึกวิดีโอเพื่อให้ครูสังเกตพฤติกรรม การเคลื่อนไหว และวิเคราะห์การแสดงออกของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ในการประเมินผลควรสอดคล้องกับจังหวะที่สอน เช่น วอลซ์ ชะชะช่า หรือแทงโก้ โดยสอบหลังจบการเรียนในแต่ละจังหวะทันที และเปิดโอกาสให้สอบซ่อมในกรณีที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ นอกจากนี้ ควรมีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนออกแบบท่าเต้นของตนเองและนำเสนอผลงานทั้งในรูปแบบแนวคิดและรูปแบบการแสดง ซึ่งจะสะท้อนกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้เชิงระบบ

2.6 สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบอย่างยิ่ง ควรจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจและเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่น คลิปวิดีโอจากยูทูบหรือสื่อดิจิทัลอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการสาธิตท่าทางลีลาศในแต่ละจังหวะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ซ้ำ ฝึกฝน และทบทวนด้วยตนเอง

นอกเวลาเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีระบบผ่านการสังเกต วิเคราะห์ และปรับใช้ข้อมูล ขณะเดียวกันสถานที่เรียนควรเป็นห้องกระจก พื้นไม้ลิ้น เช่น ไม้ปาร์เก้หรือหินอ่อน ติดเครื่องปรับอากาศ มีระบบเครื่องเสียงที่มีคุณภาพ และมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอสำหรับการฝึกปฏิบัติอย่างปลอดภัยและต่อเนื่อง บรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยสร้างสมาธิ ความมั่นใจ และแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและเกิดการพัฒนาทั้งด้านทักษะการเดินและกระบวนการคิดเชิงระบบได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนำเสนอในประเด็นของสภาพของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาลีลาศ และแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการสอนลีลาศ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการฝึกทักษะเชิงปฏิบัติด้านการเดินและการประเมินผลความสามารถทางกายเป็นหลัก โดยขาดการออกแบบกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบของท่าทาง การเชื่อมโยงกับบริบทอื่น และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งที่ในทางทฤษฎีแล้ว ลีลาศถือเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาทั้งด้านทักษะการเคลื่อนไหวและกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้งควบคู่กันได้ (Meadows, D. H., 2008); (Kolb, D. A., 1984) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น้ำฝน กระทบ และคณะ ที่เน้นว่าการออกแบบการเรียนการสอนในวิชาพลศึกษาควรเสริมสร้างการคิดเชิงระบบโดยให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กำหนดแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง (น้ำฝน กระทบ และคณะ, 2558) นอกจากนี้ การเรียนการสอนควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวะและท่าทางลีลาศ การนับจังหวะ และการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนรู้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560) ซึ่งจำเป็นต้องมีการบูรณาการองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุม ทั้งด้านผู้สอน ผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น การใช้คลิปวิดีโอเพื่อสนับสนุนการฝึกฝน การจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมทั้งด้านความสามารถทางกายภาพและกระบวนการคิด (ภททิยา โพธิ์, 2561); (ทิศนา แคมมณี, 2555) ทั้งนี้ ควรพิจารณาการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดงานลีลาศ การแข่งขัน หรือการนำเสนอผลงาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์และตัดสินใจผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Wang, Y. ยังสนับสนุนว่าการเรียนลีลาศสามารถส่งผลต่อการพัฒนาการด้านอารมณ์และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา (Wang, Y., 2024) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและการคิดเชิงระบบในภาพรวมอีกด้วย

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงระบบ

ด้านวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเดินลีลาศ โดยนำเสนอความรู้ในหลักการเคลื่อนไหวพื้นฐานสำหรับการเดินลีลาศ เรียนรู้หลักท่าเดินลีลาศในจังหวะต่าง ๆ เข้าใจการนับจังหวะ ได้ท่าทางเบื้องต้นที่ถูกต้อง ตามแบบและเข้าจังหวะได้ดี และรับรู้ประโยชน์จากการเรียนลีลาศ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านร่างกาย ด้านสังคม และด้านอารมณ์ ให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามผลการศึกษาของ สังวร จันทกร ที่สรุปว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ประกอบด้วย เพื่อพัฒนาทักษะการเดินลีลาศ เพื่อให้รู้จักการเข้าสังคม เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพื่อสร้างเสริมบุคลิกภาพให้ดีขึ้น

และเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม (สังวร จันทกร, 2564) นอกจากนี้ ควรมีการสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการตัดสินใจได้อย่างลึกซึ้งและสามารถแสดงความสามารถอย่างมีความมั่นใจ เนื่องจากผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบของการตัดสินใจในแต่ละจังหวัด เพราะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกายเข้ากับจังหวัดดนตรี ช่วยพัฒนาให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้ผ่อนคลายความเครียดเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งนี้ เพราะลีลาศนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเต้นรำเข้ากับจังหวะเสียงเพลงแล้ว ยังเป็นการออกกำลังกายที่ดีอีกชนิดหนึ่ง (ภททิยา โพธิ์, 2561) ที่ทำให้บุคคลได้มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ถูกต้อง และใช้จังหวะเพลงในการเคลื่อนไหว ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้ระบายออกทางความรู้สึกให้ผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี มีความสนุกสนานจากการเต้นรำ และพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าสังคมได้อย่างสมบูรณ์ (หัตตพันธ์ เจ้ยทองศรี, 2554) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนลีลาศนั้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้นั้น สิ่งที่สำคัญ ประกอบด้วย ครูผู้สอน และวิธีการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนลีลาศบรรลุวัตถุประสงค์ โดยครูควรมีความรู้ ความเข้าใจในการสอนลีลาศ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนลีลาศ โดยศึกษาและเข้าใจในหลักสูตร และเนื้อหาที่สอน

ด้านเนื้อหาของรายวิชา เนื้อหาในการเรียนการสอนนั้น ควรเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ออกงานสังคม งานสังสรรค์ต่าง ๆ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ หรือการนำไปฝึกฝนต่อเพื่อการแข่งขันได้ ดังนั้น สิ่งที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ คือ ลวดลายการเต้นพื้นฐานของแต่ละจังหวัด จังหวัดดนตรีของการเต้น และจังหวะลีลาศที่นิยมในงานสังคม การออกกำลังกาย และการแข่งขัน ได้แก่ จังหวะปิกิน จังหวะชาซาชา จังหวะอเมริกันรัมบ้า จังหวะวอลซ์ จังหวะแทงโก้ เป็นต้น ในแต่ละจังหวัดในแต่ละเพลงมีการออกลวดลายท่าเต้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งความถนัดและความสนใจของผู้เรียนที่แตกต่างกัน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนลีลาศที่มีจังหวะที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเพลง เลือกจังหวะ ออกแบบลวดลายให้เหมาะสมตามความถนัดของแต่ละคน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย สาธิต โดยครูอธิบายหลักการพื้นฐานก่อน และสาธิตการเต้นเพื่อเป็นต้นแบบทั้งผู้นำและผู้ตามให้ผู้เรียนดู แล้วแบ่งกลุ่มจับคู่ตามความสมัครใจ 4 - 5 คู่ เน้นฝึกปฏิบัติแบบเดี่ยวก่อนแยกชาย - หญิง คนละฝั่ง เมื่อเข้าใจกันและ ให้เข้าคู่แบบไม่มีเพลง และเข้าคู่พร้อมเพลง ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนลีลาศใน 1 จังหวัด เป็นเวลา 3 สัปดาห์ โดยใน 1 สัปดาห์ มีจำนวน 2 ชั่วโมง ส่วนรูปแบบกิจกรรมควรแบ่งกลุ่ม และจับคู่เพื่อให้เด็กเก่งสอนเด็กอ่อน เพื่อนช่วยเพื่อนคนที่เปรี๊ญไปช่วยเพื่อนที่ยังเต้นไม่ได้ แต่การลีลาศต้องจับคู่แล้วเต้นเป็นกลุ่ม ครูจึงต้องเลือกทำการสาธิตแบบกลุ่ม โดยเลือกนักเรียนที่เต้นเก่งมากคู่กับครูแล้วสาธิต มีการแบ่งกลุ่มเต้น โดยเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ อีกทั้ง ครูได้นำสื่อยูทูบมาช่วยในการสาธิต เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากขึ้น และผู้เรียนยังสามารถเปิดยูทูบแล้วฝึกซ้อมตามได้ด้วยตนเองจากที่บ้านได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสอนแบบสาธิตว่า เป็นการสอนโดยใช้การสาธิตเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริง ด้วยตาตนเองว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัตินั้นชัดเจนขึ้น (ทิศนา ขัมมณี, 2555) จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบท่าเต้นด้วยการผสมลวดลายการเต้นที่สนใจ โดยศึกษาค้นคว้าจากยูทูบ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกะท่าทางการเต้นจากวิดีโอต้นแบบโดยวิเคราะห์การเคลื่อนไหว การจัดท่าทาง การประกอบกับดนตรี และนำข้อสรุปที่ได้มาใช้ในการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาการกระบวนการคิดผ่านการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวตามองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น รูปแบบการใช้เท้า การจัดท่าทาง การประกอบกับเสียงดนตรี

ซึ่งสอดคล้องกับ น้ำฝน กระมล และคณะ ที่สรุปว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ช่วยฝึกฝน การคิดเชิงระบบให้กับนักศึกษาเป็นไปตามลำดับขั้นของกระบวนการคิด (น้ำฝน กระมล และคณะ, 2558)

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เรียน ต้องช่วยเหลือและฝึกซ้อมให้กัน คนที่เด่นเป็นเร็วสอนคนที่เด่นเป็นช้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน แสดงถึงความ มีน้ำใจต่อกัน แสดงความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม สุดท้ายขอชมทักหรือขอบคุณเพื่อนที่เสียสละ แล้วมีการเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้เลือกเพลง เลือกคู่เต้น ออกแบบท่าเต้น ฝึกซ้อมร่วมกัน ทั้งนี้ ควรให้มีการจัดงานลีลาขึ้นมา เพื่อเป็น การนำมาประยุกต์ใช้ในการเข้าสังคม เนื่องจากวิชาลีลาที่มีผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ครูผู้สอนเพียงคนเดียวอาจจะดู ไม่ทั่วถึงสำหรับผู้เรียนที่มีทักษะน้อย จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนที่เก่งช่วยเหลือเพื่อน เพื่อให้การเรียนลีลาจะมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทุกคน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ นวลลาลักษณ์ ต๊ะลิสังวาล และคณะ ที่กล่าวว่า การจัดกลุ่มให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ล้วนเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้พูดคุยปรึกษา ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร (นวลลาลักษณ์ ต๊ะลิสังวาล และคณะ, 2558) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ พิงสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล ที่พบว่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ในขั้นตอนของการประชุม จึงทำให้เจตคติของการเรียนจากกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการออกแบบจึงมีคะแนนอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ก่อนการเรียน และหลังจากที่ได้เรียนตามแนวทางที่ตนเองได้แลกเปลี่ยนไว้ จึงยิ่งทำให้ระดับเจตคติของนักเรียนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (อานนท์ พิงสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล, 2557)

ด้านการวัดและการประเมินผล จากกระบวนการวัดและประเมินผล จะพบว่า ควรวัดและประเมินผลในหลาย ๆ องค์ประกอบ โดยเฉพาะในด้านเจตคติ เนื่องจากความมั่นใจของผู้เรียนมีผลต่อการพัฒนาทักษะการปฏิบัติ การเก็บ รวบรวมข้อมูลนั้นครูต้องเป็นผู้รวบรวมและประเมินอย่างเที่ยงธรรม และควรให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพราะกระบวนการ ประเมินตนเองของผู้เรียนหรือให้เพื่อนประเมินจะทำให้ผู้เรียนรู้ข้อบกพร่องของตัวเองและของเพื่อน ควรมีการประเมิน ในเรื่องการแต่งกาย เนื่องจากวิชาลีลา เป็นรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมบุคลิกภาพ และการเข้าสู่มารยาท ทางสังคม และประเมินเรื่องของการตรงต่อเวลา ซึ่งจะผู้สอนจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง ตามที่ อธิพัชร ดาดี ได้ให้ ข้อเสนอแนะว่า ควรปล่อยตรงเวลาที่สอน (อธิพัชร ดาดี, 2552) สำหรับการมอบหมายงานและวิธีประเมินผลงาน ควรเน้น การประเมินผลจากการสอบภาคปฏิบัติ โดยครูประเมินและให้คะแนนตามแบบประเมินโดยประเมินตามวัตถุประสงค์ คะแนนเชิงปฏิบัติ โดยเป็นไปตามสภาพจริงตามหลักการในการวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดและ ประเมินผลทักษะได้ตรงตามสภาพจริง (กมลวรรณ ตังธนากานท์, 2559)

ด้านสื่อการสอน อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ถ้ามี สถานที่ที่เหมาะสม พื้นที่โล่ง ขนาดห้องกว้าง พื้นไม้ลิ้นเป็นไม้ปาร์เก้ หรือพื้นหินอ่อน เพื่อให้การเคลื่อนไหวในการเต้น ลีลาและการออกกลดลายการเต้นได้อย่างถูกต้องและเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลกับอันตรายในการชนกับโต๊ะ เก้าอี้ สิ่งกีดขวางหรือพื้นที่ลิ้นในระหว่างการเต้น ห้องควรเป็นห้องกระจก เพราะผู้เรียนสามารถมองเห็นการออกกลดลาย ที่ถูกต้องของตัวเองได้ในกระจกเนื่องจากไม่สามารถก้มมองการออกกลดลายของตัวเองได้ในระหว่างที่เต้น เครื่องเสียงดี มีคุณภาพ เสียงดนตรีที่ดังชัดเจน โดยเฉพาะสื่อประเภท คลิปวิดีโอจากยูทูบ ที่สอนการเต้นลีลาในท่าต่าง ๆ เพื่อให้ ผู้เรียนกลับไปทบทวนและฝึกปฏิบัติทั้งในเวลาและนอกเวลา เพื่อให้ทักษะดีขึ้น และเป็นการดึงดูดความสนใจผู้เรียน

ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย สนใจและสนุกสนานกับการเรียนลีลาศ มีทัศนคติที่ดี มีผลการเรียนวิชาลีลาศอยู่ในเกณฑ์ดี และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สังวร จันทกร, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี สามารถนำเสนอแนวทาง ประกอบด้วย 3 แกนหลัก คือ 1) การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่เน้นความมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ เช่น การจับคู่สลับหมุนเวียน การออกแบบท่าเต้นด้วยตนเอง และการสะท้อนคิดร่วมกัน 2) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านสถานที่และสื่อการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน รวมถึงการใช้สื่อวิดีโอและดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทบทวนความรู้ และ 3) การประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านทักษะการเต้นและกระบวนการคิด โดยใช้วิธีการประเมินตนเอง ประเมินเพื่อน และการสะท้อนผลการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศยังมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติทักษะทางกายและการประเมินผลด้านการปฏิบัติเป็นหลัก โดยขาดการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ อาทิ การวิเคราะห์องค์ประกอบการเต้น การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทต่าง ๆ และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนการสอนจึงควรกำหนดวัตถุประสงค์ที่พัฒนาทั้งทักษะลีลาศและการคิดเชิงระบบ ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมใช้การประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน และครูผู้สอน สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรจัดทำคู่มือแนวทางการจัดการ

เรียนการสอนวิชาลีลาศที่บูรณาการการคิดเชิงระบบ เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนระดับปริญญาตรี และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ และศึกษาผลสัมฤทธิ์เพื่อยืนยันประสิทธิภาพและขยายผลไปยังบริบทอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ตังธณกานนท์. (2559). การวัดและประเมินทักษะปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- หัตตพันธ์ เจ้ยทองศรี. (2554). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้การฝึกเดินรำลีลาศประเภทบอลรูมกับประเภทละตินอเมริกันที่มีต่อสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักศึกษาปริญญาตรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษาและพลศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลลาวัลย์ ตีละสิ่ววาล และคณะ. (2558). การพัฒนาพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ต้นข้าวปลายนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหล่ายท่าอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. วารสารพินเนศวร์สาร, 11(1), 87-98.
- น้ำฝน กระมล และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 14(3), 281-287.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). คิดวิเคราะห์: สอนและสร้างได้อย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภททิยา โพธิมุ. (2561). พัฒนาการและการประเมินการใช้สื่อดิจิทัลการเต้นลีลาศเพื่อสุขภาพ. วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา, 10(2), 183-192.
- มกราพันธุ์ จุฑะรสก. (2556). การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- รังสฤษฎ์ บุญชลอ. (2551). ประวัติและการลีลาศ Social Dance. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสกายบุ๊กส์จำกัด.
- สรญา ทองธรรมมา. (2564). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สังวร จันทกร. (2564). ความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 16(2), 130-141.
- อติพัทธ์ ดาดี. (2552). ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- อังสุรีย์ พันธุ์แก้ว. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ CLICK เพื่อส่งเสริมความสามารถในการตีกลิ้งทางปัญญาสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารวิจัยและวิชาการสังคมศาสตร์, 9(27), 123-136.
- อานนท์ พิงสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล. (2557). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อเจตคติในการเรียนพลศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 233-245.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Meadows, D. H. (2008). *Thinking in Systems: A Primer*. Vermont. United States of America: Chelsea Green. Publishing.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass/Wiley.
- Wang, Y. (2024). The Influence of Sports Dance on Self-esteem Among College Students. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 4(5), 487-492.